

DRUŽBENA MOČ IN OBLAST

1. OPREDELITEV

družbena moč (DEF) – možnost, da človek ali skupina ljudi uresniči svojo voljo v skupnem delovanju, tudi če v temu nasprotujejo drugi, ki v tem delovanju sodelujejo

nasilne in **nenasilne oblike** izražanja moči

družbena moč in **družbena slojevitost**

oblast – legitimna oblika družbene moči; sprejema se kot upravičena in pravična;

prisila – oblika oblasti, kateri podrejeni ji ne priznavajo legitimnosti

TIPI LEGITIMNE OBLASTI (po Weberu):

a) **karizmatična** – temelji na izjemnih lastnostih in sposobnostih vodje, ki mu jih pripisujejo podrejeni; čustvene vezi med vodjo in privrženci; izrazito osebna oblast.

b) **tradicionalna** – temelji na splošnem sprejemanju tradicije; značilna za predmoderne oblike oblasti

c) **racionalno-legalna oblast** – temelji na sprejemanju neosebnih pravil oz. zakonov; pojmujejo jo kot oblast zakonov in ne oseb; najbolj značilna za moderne tipe oblasti

2) TEORETIČNE RAZLAGE DRUŽBENE MOČI

A) FUNKCIONALISTIČNA (75)

T. Parsons:

družbena moč je sposobnost celotne družbe in posameznih skupin, da dosežejo cilje, ki so skupni vsem posameznikom v družbi.

To, da nekateri ukazujejo, drugi pa se podrejajo **koristi vsem** pri doseganju skupnih (kolektivnih) ciljev.

Kritike: naivnost Parsonsovih izhodišč

B) KONFLIKTNA RAZLAGA (75)

K. Marx:

družbena moč je v družbi neenakomerno porazdeljena in te razlike povzročajo družbene konflikte.

Moč vladajočega razreda temelji na ekonomskih virih oz. na lastništvu proizvodjalnih sredstev, ta prevlada pa se upravičuje z ideologijo vladajočega razreda.

C) TEORIJE ELIT:

- družba se deli na **vladajočo manjšino (elito)** in **vladano večinoV.**

⇒ **Pareto** (»lèvi« in »lisice«):

- demokracija in brezrazredna komunistična družna **nista mogoči;**
- v vsaki družbi obstaja sposobna elita, ki obvladuje množice;

- pripadnost eliti je pogojena s psihološkimi oziroma osebnostnimi lastnostmi posameznikov;
- obstajata **dva tipa elit**: LÈVI in LISICE;
- »lèvi« se zatekajo k uporabi sile, »lisice« pa k diplomatski zvijačnosti;
- če »lèvom« manjka lisičje zvitosti, propadejo (obratno velja tudi za »lisice«);
- ena elita takó zamenja drugo, kar se ponavlja v nedogled (**kroženje oz. cirkulacija elit**).

⇒ **Wright Mills** (elita oblasti: ekonomija, politika in vojska):

- proučeval je ZDA v petdesetih letih 20.stol;
- ugotovil je, da so ZDA bistveno manj demokratične kot se deklarirajo;
- večino pomembnih odločitev v ZDA sprejema ozka elita ljudi – t.i. **elita oblasti** – ki je sestavljena iz vodilnih ljudi v ekonomski, politični in vojaški sferi;
- člani vseh treh delov se medsebojno podpirajo in so drug od drugega odvisni (samorekrutacija elite);
- centralizacija sodobne oblasti, rast gospodarstva in posledično rast vojaške moči so prispevali k utrditvi elite oblasti;
- mediji dajejo eliti oblasti legitimno podobo v javnosti.

D) PLURALISTIČNA

- v sodobni demokratični družbi **obstaja razpršenost elit** oz. centrov moči odločanja;

- različne **družbene skupine** zastopajo različne - tudi konfliktne – interese;
- vsem pa demokratični sistem daje možnost, da sodelujejo pri upravljanju oblasti (na ravni političnih strank, interesnih skupin, javnega mnenja,...);
- nobena skupina nima vnaprej priznanega statusa elite – vedno obstaja **politični »boj«** med temi skupinami;
- demokratična država je posrednik, ki institucionalizira ta politični »boj« za redke družbene vire (oblast, denar in prestiž);
- dolgoročno ta boj vodi k **ravnovesju moči**, ker nobena družbena skupina ni dovolj močna, da bi si v celoti prisvojila in prikrojila politično areno.

3.POLITIKA

3A) Klasična (filozofska) pogleda (76) *Aristotela* in *Machiavellia*, ki sta vplivala na sodobno opredelitev politike.

Aristotel (384-322 pnš.): človek je *zoon politikon*;

- **politika je javna dejavnost svobodnih ljudi, ki se kaže kot prizadevanje**, da bi zagotovili red, stabilnost in pravičnost v družbi.

-

Machiavelli (1469-1527):

- politika je **boj za oblast**, ki naj posameznikom ali skupinam, ki se dokopljejo do nje, zagotovi **nadvlado** nad družbo in **privilegijev**, ki iz tega izhajajo;
- makijavelizem (SSKJ): načelo, ki zagovarja uporabo tudi zvičajnih, nemoralnih sredstev za doseg cilja

3B) WEBROVA DEFINICIJA POLITIKE:

v širšem pomenu: vse vrste dejavnosti, v katerih gre za upravljanje nekih institucionaliziranih družbenih skupin;

v ožjem pomenu: politika je težnja po sodelovanju v oblasti ali po vplivu na razdelitev oblasti znotraj neke države med skupinami ljudi, ki jih obsega, ali pa med državami.

4.DRŽAVA

(pred-moderne države 77)

Def. po Webru: država (⇒) je zgodovinsko določena oblika organizacije moči oziroma zgradbe oblasti, ki ⇒ **ima zakonit monopol nad sredstvi prisile na določenem (svojem) ozemlju**. Ta monopol moderna država uveljavlja s **pravom** in pa **birokratskim upravljanjem** (racionalizacija oblasti).

V **širšem pomenu** je **geografsko-politična tvorba**, ki je opredeljena z

- ozemeljsko celovitostjo;
- prebivalstvom na tem ozemlju (ljudstvo);
- suvereno oblastjo.

V ožjem pomenu je država **suverena oblast**, t.j. zapleten **sistem političnih institucij** (npr. parlament, vlada, 'šef' države, sodišča, upravni organi, odbori,...), ki delujejo v družbi oziroma izvajajo oblast.

Oblast pa se v moderni državi deli na: ZAKONODAJNO, IZVRŠNO in pa SODNO OBLAST.

5. TEORETIČNE RAZLAGE DRŽAVE

A) FUNKCIONALISTIČNA RAZLAGA (78)

- moderne družbe so zelo zapleteno organizirane in zato neformalni nadzor, navade in običaji ne zadostujejo več za funkcioniranje družbe;
- moderna država ureja in usklajuje delovanje institucij, uveljavlja formalne norme in s tem stabilizira družbo;
- država je institucija, ki omogoča obstoj, skladen razvoj in stabilnost delovanja družbe.

B) KONFLIKTNE RAZLAGE DRŽAVE (78)

- o država je sredstvo, s katerimi vladajoče elite/sloji uveljavljajo moč nad drugimi skupinami in tudi v škodo le-teh skupin;
- o sredstva prisile (vojska, policija) so bistveni del države;
- o z državo in ideologijo predstavlja vladajoča elita svoje interese kot splošne družbene interese.

6. POLITIČNI SISTEMI

- oblike družbene oblasti. V osnovi sta dve skrajnosti: **demokracija** in pa **avtokracija** (samodržstvo; tiranija, oligarhija, totalitarizem,...)

6.A) DEMOKRACIJA

- oblika političnega sistema, kjer je oblast **izvoljena** in **zamenljiva**;
- v ustavi (temeljnem aktu države) so **zagotovljene osnovne politične**, človekove, ekonomske, socialne,..., **pravice**;
- politične pravice: aktivna in pasivna **volilna pravica**, pravica do svobode izražanja,...;
- poznamo NEPOSREDEN in POSREDEN (predstavniški) tip demokracije;
- **politična participacija** – udeležba državljanov v družbenem dlovanju pri odločanju o javnih zadevah.

6.B₁) AVTOKRACIJA

- o oblika oblasti v avtoritarni državi;
- o avtoritarna država ne priznava raznolikosti družbenih interesov in omejuje temeljne človekove in politične svoboščine;
- o ZNAČILNOSTI A.D.:

- v politični areni obstaja samo ena stranka;
- ostale stranke so prepovedane ali pa v okras;
- volitve so farsa,
- omejuje se svoboda govora,...

6.B₁₊) TOTALITARIZEM

- oblika oblasti v **totalitarni državi**;
- totalitarizem je **skrajna oblika avtokracije**, ki:
 - **ne spoštuje** temeljnih človekovih pravic (svobode, življenja, lastnine);
 - v t. državi **ni delitve oblasti**;
 - **ena stranka** zapolnjuje ves politični prostor;
 - v t.d. stalen boj proti »sovražniku«;
 - dogaja se **nasilje nad državljani in državljankami** ter manjšinami.

7. POLITIČNE STRANKE IN INTERESNE SKUPINE

7A) politične stranke - organizacije, ki skušajo z volitvami priti na oblast.

7B) interesne skupine – organizacije ali neformalne skupine, ki nimajo namena sodelovati na volitvah in priti na oblast, v politiko pa se vključujejo, ko je to v njihovem lastnem interesu.

Poznamo **zaščitne** interesne skupine (npr. sindikati) in pa **ciljne** interesne skupine (npr. civilne iniciative)

8. VOLITVE IN VOLILNO VEDENJE

- posredne in neposredne volitve;
- volilni programi strank;
- volitve in množični mediji;
- volilna (ne)udeležba in socialna stratifikacija;
- volilna (ne)zvestoba.

9. DEMOKRACIJA IN POLITIČNA PARTICIPACIJA V SLOVENIJI (?)